

สถานการณ์ชาติพันธุ์ ประจำปี 2568: ก้าวแรกบนเส้นทางใหม่ ในวันที่มีกฎหมายชาติพันธุ์

บทนำ

เป็นอีกหนึ่งปีที่สังคมไทยได้พบเห็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่กลุ่มชาติพันธุ์ทุกเพศ ทุกวัย และทุกภูมิภาคเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้เสนอนโยบาย ผู้ตรวจสอบการใช้อำนาจอธิรัฐ และผู้ร่างกฎหมาย ซึ่งเป็นหมุดหมายสำคัญเพื่อเน้นย้ำสิทธิในการตัดสินใจเรื่องของตนได้อย่างอิสระ การดำรงวิถีชีวิตดั้งเดิมอย่างมีศักดิ์ศรี และการได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกับบุคคลอื่น ตามเจตนารมณ์และหลักการของปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples) และพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 ที่ภาคประชาชนและภาครัฐร่วมกันฝ่าฟันจนกระทั่งได้รับการประกาศใช้เมื่อเดือนกันยายน 2568 ที่ผ่านมา

สถานการณ์ชาติพันธุ์ในปี 2568 ปะปนไปด้วยการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แสดงให้เห็นมิติใหม่ของการเรียกร้องสิทธิและการแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ผ่านการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการสื่อสารเรื่องราวชาติพันธุ์ผ่านผลิตภัณฑ์หรือบริการของชุมชน ซึ่งสะท้อนทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานสำคัญในการเสริมสร้างความหลากหลายในสังคม และยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจทางเลือกที่สะท้อนการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม เห็นได้ชัดว่าปัญหาเดิมที่ค้างคายังคงไม่ได้รับการแก้ไข อาทิ ปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ขาดการมีส่วนร่วมโดยภาคประชาชน หรือปัญหาด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงอย่างกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง หรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ตามเกาะแก่งและชายฝั่งอย่างชาวเลเท่านั้น แต่ขยายวงกว้างถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ราบทั่วทุกภูมิภาคของไทย สะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างและความไม่เข้าใจของผู้มีอำนาจในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมแม้ในวันที่มี พ.ร.บ.ชาติพันธุ์

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ในฐานะองค์กรวิชาการที่ขับเคลื่อนประเด็นด้านการคุ้มครองและส่งเสริมศักยภาพกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งด้านการจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มและชุมชนชาติพันธุ์ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ในระดับพื้นที่ การส่งเสริมเศรษฐกิจวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ และการสนับสนุนเครือข่ายชาติพันธุ์และภาคประชาสังคมในหลายมิติ จึงได้รวบรวมประเด็นด้านชาติพันธุ์ที่น่าจับตามองจากการดำเนินโครงการของศูนย์ฯ ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลข่าวสารที่น่าเสนอบนโลกออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อสรุปสถานการณ์ชาติพันธุ์

ประจำปี 2568 ให้เห็นถึงความคืบหน้าในการขับเคลื่อนประเด็นชาติพันธุ์และข้อท้าทายที่ยังคงรอคอยการสนับสนุนส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม

1. ก้าวแรกแห่งความสำเร็จ ปูทางสู่การคืนสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์

การเดินทางของพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 ดำเนินมาร่วม 20 ปี นับตั้งแต่การเคลื่อนไหวของประชาชนชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง 17 กลุ่มที่รวมตัวกันในนาม “เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย” (คชท.) และการมีกลไก “สภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย” (สชพ.) ในเวลาต่อมา ประกอบกับการที่รัฐบาลไทยร่วมลงนามสนับสนุนปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง นำไปสู่การเปิดพื้นที่สนทนาและการถกเถียงประเด็นด้านสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนการจัดงานมหกรรมชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยที่มีการจัดมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2550 นอกจากนี้ ยังมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2553 “แนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล” และ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 “แนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกระเหรี่ยง” ที่มุ่งแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน การสูญหายของอัตลักษณ์วัฒนธรรม และปัญหาเชิงโครงสร้างที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ยังเข้าไม่ถึงสิทธิ จุดเริ่มต้นดังกล่าว จึงกลายเป็นชนวนสำคัญให้เกิดการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อยกร่างกฎหมาย¹ ที่จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิและส่งเสริมศักยภาพกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยต่อไป

การเสนอร่างกฎหมายชาติพันธุ์มีการเคลื่อนไหวและตื่นตัวอย่างมากช่วง พ.ศ. 2563 – 2566 ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่ระบุให้รัฐพึงส่งเสริมและให้การคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข และการมีแผนปฏิรูปประเทศด้านสังคม พ.ศ. 2561 ที่มอบหมายให้ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เป็นหน่วยงานหลักในการศึกษาข้อมูลประกอบการจัดทำร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ จนกระทั่งมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 5 ร่าง จากภาครัฐและภาคประชาชนที่มุ่งเน้นให้เป็นกฎหมายเชิงส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์

เส้นทางของกฎหมายชาติพันธุ์ผ่านกระบวนการพิจารณาอย่างเข้มข้น ตั้งแต่สภาผู้แทนราษฎรมีมติรับหลักการร่าง พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ ทั้ง 5 ฉบับ และการแต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งในปี 2568 ที่ผ่านมา มีประเด็นเกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายชาติพันธุ์ อาทิ การปิดตกหมวด 5 มาตรา

¹ ทัศนีย์ ประกอบบุญ. (1 กุมภาพันธ์ 2567). “กฎหมายชาติพันธุ์” โอกาสความเสมอภาค = โอกาสประเทศ.”

ThaiPBS. สืบค้นจาก <https://theactive.thaipbs.or.th/read/ethnic-law-2>

27 ของ พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ในชั้นสภาผู้แทนราษฎร ว่าด้วยหลักการและเหตุผลการประกาศพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ควรต้องอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่าง พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ หรือ พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ซึ่งภาคประชาชนแสดงความกังวลว่ากลุ่มชาติพันธุ์จะไม่สามารถดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมได้ หากยังต้องเผชิญกับปัญหาด้านสิทธิที่ดินทำกินเช่นนี้²

อย่างไรก็ดี ในชั้นการพิจารณาของวุฒิสภายังคงยึดร่างของสภาผู้แทนราษฎรว่า การใช้ประโยชน์หรือการจัดทำข้อกำหนดในเขตพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เช่นเดิม³ ทั้งนี้ พื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ถือเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างชุมชนและภาครัฐ มาสู่การแสวงหาทางออกร่วมกันอย่างสันติ⁴ แต่ปัจจุบันยังคงมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในกลุ่มผู้มีอำนาจว่า พื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการให้สิทธิพิเศษแก่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรในฐานะหน่วยงานหลักที่กำกับดูแลการขับเคลื่อนพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ยืนยันว่าพื้นที่คุ้มครองฯ เป็นการคืนสิทธิให้แก่คนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ มาก่อนแล้ว รวมถึงเป็นการคุ้มครองสิทธิทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สุดให้รัฐดูแลกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลอย่างทั่วถึง⁵

นอกจากประเด็นเรื่องพื้นที่คุ้มครองฯ แล้ว การปรับแก้จากคำว่า “กลุ่มคน” เป็น “ชาวไทย” ในมาตรา 3 ของร่าง พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ และการไม่ยอมรับคำว่า “ชนเผ่าพื้นเมือง” ตามที่กรมการศาสนาเสียงข้างน้อยเสนอ ก่อให้เกิดความกังวลในกลุ่มผู้ขับเคลื่อน พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ เนื่องจากการใช้คำว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลของเวทีสหประชาชาติ รวมถึงการใช้คำว่าชาวไทยไม่สะท้อนความเป็นจริงที่กลุ่มชาติพันธุ์บางคนอาจไม่ได้มีพ่อแม่เป็นคนไทย แต่ตนเกิดและอาศัยอยู่ในประเทศไทยมายาวนานแล้ว อาจส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์หลายแสนคนไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติฉบับนี้⁶

² ประชาไท. (5 กุมภาพันธ์ 2568). “สภาฯ ‘เห็นชอบ’ ผ่านร่าง พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ วาระ 3 กลางเสียงต้านจากภาคประชาชน.” สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2025/02/112096>

³ ประชาไท. (9 เมษายน 2568). “สว. ลงมติผ่าน พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ วาระที่ 3 แล้ว ลุ้นมติ สส. พิจารณาอีกรอบ.” สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2025/04/112571>

⁴ ศศิพร คุ่มเมือง. (7 สิงหาคม 2568). “ทำความเข้าใจสิ่งที่ตกหล่นไประหว่างทาง และเรื่องที่ยังต้อง ‘ไปต่อ’ หลังมีกฎหมาย พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ฯ.” Thairuth Plus. สืบค้นจาก <https://plus.thairuth.co.th/topic/politics&society/105582>

⁵ GreenNews. (7 เมษายน 2568). “ประเทศไทย ทำไม่ต้องมี “กฎหมายคุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์.” สืบค้นจาก <https://greennews.agency/?p=40701>

⁶ ประชาไท. (9 เมษายน 2568). “สว. ลงมติผ่าน พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ วาระที่ 3 แล้ว ลุ้นมติ สส. พิจารณาอีกรอบ.” สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2025/04/112571>

แม้จะมีการปรับแก้ในมาตรา 3 และมาตรา 27 ของ ร่าง พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ ที่บางฝ่ายอาจมองว่าเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ดั้งเดิมของการมีกฎหมายฉบับนี้ แต่แล้วเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2568 ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ผ่านการเห็นชอบพระราชบัญญัติดังกล่าว ภายหลังจากพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมโดยวุฒิสภา ด้วยคะแนนเสียง 421 เสียง และเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2568 พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 ได้รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยให้มีผลบังคับใช้ในในวันที่ 19 กันยายน 2568 เป็นต้นมา ซึ่งศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรได้ร่วมกับเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง จัดกิจกรรม "ภูมิปัญญาชนเผ่าพื้นเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ สร้างสรรค์สังคมไทย" ถือเป็นโอกาสสำคัญที่กลุ่มชาติพันธุ์ได้ร่วมกันเฉลิมฉลองการประกาศใช้กฎหมายดังกล่าว และภายในงานยังได้นำเสนอให้เห็นอัตลักษณ์ ตัวตน วิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ถือเป็นก้าวแรกที่สำคัญต่อการยกระดับการคุ้มครองสิทธิทางวัฒนธรรม การส่งเสริมศักยภาพกลุ่มชาติพันธุ์ และการสร้างความเสมอภาคบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล⁷

ภาพที่ 1: กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองร่วมเฉลิมฉลอง พ.ร.บ.ชาติพันธุ์

⁷ ประชาไท. (19 กันยายน 2568). "ชาวชาติพันธุ์-ชนเผ่าพื้นเมืองร่วมเฉลิมฉลองไทยบังคับใช้ พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ ประเทศที่ 4 ในอาเซียน." สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2025/09/114716>

สาระสำคัญของ “กฎหมายชาติพันธุ์”

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 มีสาระสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ 1) การกำหนดหลักพื้นฐานแห่งสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยรับรองให้ชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์มีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางเชื้อชาติ ซึ่งการคุ้มครองตาม พ.ร.บ. ชาติพันธุ์ มีด้วยกัน 7 ประการ อาทิ คุ้มครองสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิในการสืบทอดวัฒนธรรม สิทธิในการจัดการศึกษา สิทธิในที่ดินและทรัพยากร สิทธิในการดำเนินวิถีชีวิตและพัฒนาตนเอง สิทธิในการมีส่วนร่วม และสิทธิในการเข้าถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและบริการของรัฐ และ 2) กลไกการขับเคลื่อนการคุ้มครองสิทธิและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ผ่านกลไกเชิงนโยบาย กลไกการมีส่วนร่วม กลไกวิชาการ และกลไกเชิงพื้นที่

ภาพที่ 2: กลไกการขับเคลื่อนการคุ้มครองสิทธิและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์

ทั้งนี้ การขับเคลื่อน พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ ต่อจากนี้ ไม่ได้ปราศจากข้อท้าทายเสียทีเดียว แต่ยังมีขั้นตอนอีกจำนวนมากที่ต้องดำเนินการ เพื่อประกันว่ากฎหมายดังกล่าวจะสามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้จริงและมีประสิทธิภาพ โดยภาคประชาชนมีการเรียกร้องให้ภาครัฐเร่งออกกฎหมายลำดับรองและระเบียบต่าง ๆ อย่างมีส่วนร่วมกับพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ ยกเลิกนโยบายที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และเปิดพื้นที่พูดคุยสาธารณะเพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติและอคติเชิงลบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ ดังที่นายพชร คำขำนาญ ได้กล่าวไว้ว่า “กฎหมายชาติพันธุ์ยัง ‘ไม่

สมบูรณ์แบบ แต่เป็นจุดเปลี่ยน' ให้เกิดการคุ้มครองสิทธิและยอมรับอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย”⁸

2. ก้าวเดิมทีรอคอยการเปลี่ยนแปลง

2.1 ประเด็นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เมื่อก้าวแรกของการมีพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 เปรียบเสมือนใบเบิกทางสร้างความชอบธรรมในเชิงโครงสร้างและกฎหมายแก่กลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบริบทพื้นที่ของตน แต่เห็นได้ชัดว่ามาตรการและโครงการของภาครัฐ ยังคงเกิดขึ้นทั้งระหว่างการพิจารณากฎหมายชาติพันธุ์และหลังประกาศใช้กฎหมาย ปัญหาที่สร้างอคติเชิงลบให้กลุ่มชาติพันธุ์คงหนีไม่พ้นเรื่องความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าการทำไร่หมุนเวียนหรือการทำเกษตรตามวิถีชาติพันธุ์ คือตัวการที่ทำให้เกิดหมอกควัน PM 2.5 นำไปสู่การออกมาตรการห้ามเผาอย่างเคร่งครัดในระยะเวลา 3 เดือน ซึ่งหากฝ่าฝืนจะมีการดำเนินคดีลงโทษ และไม่ได้รับการเยียวยาจากภาครัฐ โดยนายสมชาติ รักษ์สองพล ผู้ใหญ่บ้านบ้านกลาง ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง และสมาชิกสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ (สกน.) แสดงความเห็นว่มาตรการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของปกากะญอที่ต้องมีการใช้ไฟในการทำไร่หมุนเวียน⁹ ทางนายชัชวาลย์ ทองดีเลิศ ให้ความเห็นว่ การห้ามเผาเด็ดขาด หรือ Zero Burning ที่ภาครัฐบังคับใช้นั้น ไม่สามารถควบคุม PM 2.5 ได้จริง เนื่องจากการเผาเกิดขึ้นตลอดทั้งปีจากรถยนต์ โรงงานอุตสาหกรรม โรงงานไฟฟ้าถ่านหิน เป็นต้น จากการถอดบทเรียนในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา ยังชี้ให้เห็นว่การห้ามเผาโดยเด็ดขาดสร้างความเสียหายต่อพื้นที่ป่ามากกว่าเป็นผลดี รวมถึงนำไปสู่การลักลอบเผาอีกด้วย¹⁰

ประเด็นปัญหาข้ามพรมแดนของการปนเปื้อนสารพิษโลหะหนักในแม่น้ำกก ที่มีต้นทางหลักมาจากเหมืองทองคำในรัฐฉาน ประเทศเมียนมา ยังคงเป็นอีกหนึ่งสถานการณ์ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข แม่น้ำกกมีความสำคัญต่อตำบลท่าตอนอย่างมาก เนื่องจากมีชุมชนชาติพันธุ์อาศัยอยู่

⁸ GreenNews. (19 กันยายน 2568). “คำยินดีและความท้าทาย กฎหมายชาติพันธุ์” ณ วันที่แรกที่บังคับใช้ วันนี้.” สืบค้นจาก <https://greennews.agency/?p=41936>

⁹ Lanner. (17 กุมภาพันธ์ 2568). “ฟังเสียงพ่อหลวงบ้านกลาง ลำปาง หลัง ‘อนุทิน’ สั่งห้ามเผา 3 เดือน จี้ไม่เข้าใจวิถีชุมชนท้องถิ่น.” สืบค้นจาก https://www.lannernews.com/17022568-03/?fbclid=IwZXh0bG9hZWOCMTAAAR2ePAMOL7ZGIIIStaE4jUO6Y-5qLXL31DFfagzEL-lellre4favcHciBdw_aem_EmtiXQWMyGsw11NJ_HsriQ

¹⁰ ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. (3 มีนาคม 2568). สภาลมหายใจเชียงใหม่. “จาก Zero Burn สู่ Fire Management ก้าวหน้าหรือถอยหลังกับการแก้ปัญหาฝุ่นควัน?.” สืบค้นจาก <https://www.cmbreathcouncil.org/projects-1/rustic-cabin>

โดยรอบ ทั้งชาวอำเภอ ไทใหญ่ และคนเมือง ทำให้แม่น้ำกกเปรียบเสมือน “พื้นที่วัฒนธรรม” ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ อาทิ กลุ่มชาติพันธุ์จากชุมชนกะเหรี่ยงรวมมิตรไม่สามารถใช้น้ำกกในการอาบน้ำเลี้ยงช้างได้ ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้น้ำไปยังบริเวณอื่น จนกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนต้องหยุดชะงักลง¹¹ ทั้งนี้ จากการตรวจสอบของสำนักสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 1 เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2568 ที่ผ่านมา ยังคงพบสารหนูเกินมาตรฐาน โดยเฉพาะบริเวณสะพานท่าดอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่¹² ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ การลดลงของพันธุ์ปลา การประมงพื้นบ้าน สุขภาพ เศรษฐกิจท้องถิ่น และวิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำ กรณีแม่น้ำกกจึงสะท้อนคำถามสำคัญเรื่องความรับผิดชอบ บทบาทของรัฐในการปกป้องทรัพยากรข้ามพรมแดน และความเป็นธรรมต่อชุมชนชาติพันธุ์และชุมชนท้องถิ่นที่ไม่ได้ก่อกมลพิษดังกล่าวแต่ต้องแบกรับผลกระทบต่อชีวิตและอนาคตของชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ภาพที่ 3: ชาวเชียงรายและเชียงใหม่เดินขบวนหยุดเหมืองแร่ในเมียนมา

¹¹ The Mekong Butterfly. (6 ตุลาคม 2568). “Maekok’ Rights Matter: สิทธิบนสายน้ำกก.” สืบค้นจาก <https://share.google/ONPr1XI3izLCiJbb>

¹² จิราภรณ์ ศรีแจ่ม. (3 ธันวาคม 2568). “”คุณโหวกินน้ำแค่ครั้งเดียวแล้วก็ไป แต่ชาวบ้านใช้น้ำทุกวัน” ฟังเสียงชาวเชียงราย เมื่อน้ำที่มีสารหนูเกินมาตรฐานถูกสูบมาทำน้ำประปา.” BBC News. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/articles/clyk1n5qzywo>

2.2 ประเด็นด้านที่ดินทำกิน

ปัญหาเรื่องการแย่งยึดที่ดินในพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ยังคงเป็นประเด็นที่พบได้อยู่เสมอ โดยเฉพาะในพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงหรือชาวเล แต่ยังคงรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ที่ตั้งถิ่นฐานและกระจายตัวอยู่ในจังหวัดนครพนม มุกดาหาร และสกลนคร และยังมีวิถีการสร้าง “ทับัวทับควาย” ที่พักที่ถูกร้างไว้บนภูเขา ทำหน้าที่เป็นแหล่งทำกินและพื้นที่เรียนรู้ทางวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่เกี่ยวกับทักษะการเกษตรและเครื่องมือเครื่องใช้ แต่การประกาศพื้นที่ดังกล่าวเป็นป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ ทำให้พื้นที่ทำกินและแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหายไป รวมทั้งทับัวทับควายและป่าชุมชนที่ชาวบ้านเคยดูแลร่วมกัน แม้ชาวกะเลิงจะมีระบบการจัดการป่าและการป้องกันไฟป่าจากคนในชุมชนอย่างเข้มแข็ง แต่กลับถูกจำกัดบทบาทจากภาครัฐมากขึ้น ซึ่งชาวกะเลิงยืนยันว่าพวกเขาไม่ใช่ผู้ทำลายป่า แต่เป็นผู้ที่สามารถดูแลและอยู่ร่วมกับป่าได้ และยังคงพยายามผลักดันให้รัฐยอมรับบทบาทของชุมชนในการจัดการทรัพยากรมาโดยตลอด¹³

ภาพที่ 4: กลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงและทับัวทับควาย
(ที่มาภาพ: <https://imnvoices.com/?p=5737>)

กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ตั้งรกรากในบริเวณดังกล่าวมากกว่า 70 ปี ตั้งแต่ปี 2496 มีหลักฐานชัดเจนว่าตนไม่ใช่ผู้บุกรุก ทั้งเอกสารทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน และภาษีบำรุงท้องที่ แต่ในปี 2529 อำเภอบ้านนาเดิมได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.) ทับที่ดินทำกินของชาวบ้านไทดำหมู่ 1 และหมู่ 4 ซึ่งชาวบ้าน

¹³ ประชาไท. (10 พฤษภาคม 2568). “อยู่ที่เดิมแต่ถูกลากเส้นใหม่ในแผนที่จนกลายเป็นผู้บุกรุก วิกฤตกรรมของคนกะเลิง.” สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2025/05/112886>

ไม่รับรู้เกี่ยวกับการดำเนินการดังกล่าว¹⁴ กระทั่งเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2568 มีการติดประกาศจากฝ่ายปกครองให้ชาวบ้านย้ายออกจากพื้นที่ภายใน 30 วัน สร้างความกังวลใจต่อชาวบ้านจำนวนมาก การดำเนินการของภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวกินระยะเวลานานหลายปี แม้จะมีการรวมตัวกันของชาวบ้านไทดำเพื่อยื่นหนังสือขอให้ตรวจสอบความคลาดเคลื่อนของการออกหนังสือ น.ส.ล. ก็ตาม ล่าสุด นายทรงศักดิ์ ทรงศรี อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ลงพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิมเพื่อหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคประชาชน เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2568 รับฟังข้อเท็จจริงและแก้ไขปัญหาตามมติคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินฯ เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2568 โดยมอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานีตรวจสอบข้อเท็จจริง หากเป็นที่ดินของประชาชนที่สามารถออกเอกสารสิทธิได้ ก็จะเร่งดำเนินการ พร้อมสั่งการให้กรมที่ดินเร่งสำรวจและจัดลำดับความสำคัญในการออกเอกสารสิทธิที่ดินด้วย¹⁵ เห็นได้ชัดว่าสถานการณ์ด้านที่ดินทำกินเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมายาวนาน ส่วนใหญ่เป็นข้อพิพาทระหว่างรัฐและประชาชน ซึ่งในท้ายที่สุดอาจไม่ได้สูญเสียเพียงพื้นที่ทางกายภาพ แต่ประวัติศาสตร์ ความทรงจำ และแนวปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่ยึดโยงกับพื้นที่เหล่านั้นอาจสูญหายไปด้วย หากสิทธิในที่ดินอันชอบธรรมยังไม่ได้รับการยอมรับอย่างแท้จริง

ภาพที่ 5: การปักหลักของชาวบ้านไทดำหน้าสทประชาชาติ เพื่อเรียกร้องการแก้ไขปัญหาที่ดิน (ที่มาภาพ: <https://prachatai.com/journal/2025/06/113265>)

¹⁴ ทศนีย์ ประกอบบุญ. (22 เมษายน 2568). “ย้อนรอยปัญหา ‘สิทธิที่ดิน ทำกิน’ ชุมชนไทดำ ลุ่มน้ำตาปี.” The Active. สืบค้นจาก <https://theactive.thaipbs.or.th/data/tai-dam-land-rights>

¹⁵ เดลินิวส์. (15 พฤศจิกายน 2568). “‘มท.2’ลงพื้นที่แก้ไขปัญหาที่ดินชุมชนไทดำ บ้านทรัพย์ทวี จ.สุราษฎร์ฯ.” สืบค้นจาก <https://www.dailynews.co.th/news/5304771/>

2.3 ปัญหาด้านสถานะบุคคล

แม้แต่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพย้ายถิ่นฐานด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจจากภาคเหนือสู่กรุงเทพมหานครอย่างกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ ที่ปัจจุบันอาศัยอยู่บริเวณชุมชนคลองเนินทราย เขตทวีวัฒนา บนที่ดินแบ่งเช่ากว่า 69 หลังคาเรือน ก็ต้องประสบปัญหาความเปราะบางด้านการไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง การขาดทางเลือกในอาชีพ หรือการเข้าไม่ถึงสิทธิสถานะทางทะเบียน ซึ่งจำนวนกว่าครึ่งหนึ่งของบุคคลที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ยังเป็นบุคคลไร้สถานะทางทะเบียนหรือยังไม่ถูกรับรองทางกฎหมาย นำไปสู่ข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษาหรือการประกอบอาชีพ¹⁶ โดยกลุ่มผู้ผลักดัน พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ มีความเห็นว่ากฎหมายนี้จะเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ ผ่านคณะกรรมการระดับชาติที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ร่วมกำหนดนโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

ปัญหาด้านสถานะบุคคลของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการเคลื่อนย้ายตลอดเวลา ทำให้กลุ่มดังกล่าวไม่ได้รับสัญชาติไทยแม้จะอาศัยอยู่ในประเทศไทยมาโดยตลอด ซึ่งรัฐบาลมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวผ่านประกาศมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2567 เรื่องหลักเกณฑ์เพื่อเร่งรัดการแก้ไขปัญหาสัญชาติและสถานะบุคคลให้แก่บุคคลที่อพยพเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรเป็นเวลานาน และกลุ่มบุตรที่เกิดในราชอาณาจักร ส่งผลให้กระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อเร่งรัดการแก้ไขปัญหาสัญชาติ และสั่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรไทยและไม่ได้รับสัญชาติไทย โดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป ซึ่งมีผลใช้บังคับแล้วเมื่อ 30 มิถุนายน 2568 ที่ผ่านมา¹⁷ โดยรัฐบาลคาดว่าจะช่วยแก้ไขปัญหากระบวนการพิสูจน์สิทธิที่ใช้ระยะเวลาและหลายขั้นตอน ให้กลุ่มชาติพันธุ์กว่า 480,000 คน สามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของรัฐ สิทธิเรื่องที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน การเดินทาง และการมีส่วนร่วมกับภาครัฐและสังคม¹⁸

¹⁶ อรุษา พรหมออด. (9 พฤศจิกายน 2567). “ลัวะ’ ทวีวัฒนา คนเคลื่อนเมือง ในวันที่รอ...รับรอง ‘สัญชาติไทย’.”

The Active. สืบค้นจาก <https://theactive.thaipbs.or.th/view/people-without-registration-status>

¹⁷ Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ. (29 มิถุนายน 2568). “ปลัดมหาดไทย เร่งรัดช่วยคนไร้สถานะและสิทธิ 2 กลุ่มได้สัญชาติไทยตามมติครม. มีผล 30 มิ.ย.นี้.” สืบค้นจาก <https://www.hfocus.org/content/2025/06/34551>

¹⁸ ประชาไท. (30 มิถุนายน 2568). “กระทรวงมหาดไทยประกาศลดเวลา-ขั้นตอน รับรองสถานะเข้าเมือง-ให้

สัญชาติเด็กเกิดไทย จากรอเกือบปีเหลือ 5 วัน.” สืบค้นจาก

<https://prachatai.com/journal/2025/06/113519>

ภาพที่ 6: นางสาวแพทองธาร ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี เดินทางมอบบัตรประชาชนให้พี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ จังหวัดเชียงราย (ที่มาภาพ: <https://prachatai.com/journal/2025/06/113519>)

เห็นได้ชัดว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์มีความสลับซับซ้อนและหลากหลายตามบริบทพื้นที่ ซึ่งแตกต่างจากภาพจำเดิมของสังคมว่ากลุ่มชาติพันธุ์คือกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในป่าหรือบนพื้นที่สูงเท่านั้น แต่สถานการณ์ปัจจุบันชี้ให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์มีการกระจายตัวอยู่ในภาคอีสาน ภาคกลาง หรือมีการอพยพโยกย้ายตามปัจจัยผลักดันทางเศรษฐกิจ อาจกล่าวได้ว่าสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล นอกเขตเมือง หรือบนพื้นที่สูงเท่านั้น แต่กลุ่มชาติพันธุ์ย่อมได้รับการดูแลจากรัฐอย่างเสมอภาคในฐานะพลเมืองไทยคนหนึ่งด้วย¹⁹

2.4 ปัญหาด้านอคติในสังคมต่อกลุ่มชาติพันธุ์

การมองเห็นกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยยังคงจำกัดอยู่เพียงบางกลุ่มหรือบางมิติเท่านั้น กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์อาจเป็นที่รู้จักในแง่กลุ่มที่มีภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและถือเป็นต้นทุนที่ดีในการจัดการท่องเที่ยวหรือผลิตสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยที่ยังไม่ได้รับการยอมรับด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางเชื้อชาติ หรือบางกลุ่มถูกตีตราด้วยชื่อเรียกเชิงลบที่สร้างภาพจำที่ผิดพลาดถาวรให้สังคม กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์มละบริที่อาศัยอยู่บริเวณจังหวัดแพร่และน่าน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน แต่กลับถูกเรียกว่า “ผีตองเหลือง” ด้วยลักษณะการอยู่อาศัยที่มักใช้ใบตองมาสร้าง

¹⁹ อนุภาพ สังเกต. (1 เมษายน 2568). “‘ลัทธิมกรัง’ การโยกย้ายถิ่นฐานสู่เมืองกรุงของกลุ่มชาติพันธุ์ ในวันที่ไร้ซึ่งสิทธิและสวัสดิการอย่างเสมอภาค.” The Matter. สืบค้นจาก <https://thematter.co/social/lu-ethnic-law/240962>

บ้านพักอาศัยชั่วคราว และเมื่อใบตองเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีเหลืองก็จะย้ายถิ่นฐานไปสร้างบ้านใหม่ ซึ่งการเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ผี” สร้างความรู้สึกว่าพวกเขาต่ำกว่า “คน” และส่งผลกระทบต่อให้เกิดการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรมเพราะสังคมมองว่ามละบริเป็นคนที่เข้าใจยากและทำอะไรไม่ค่อยเป็น²⁰

กรณีการจัดตั้งมัสยิดอับดุลเราะห์มาน ในตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นตัวอย่างของอคติทางสังคมที่ดำรงอยู่อย่างยืดเยื้อมากกว่า 8 ปี โดยมีการคัดค้านจากชาวพุทธบางส่วนในพื้นที่ การคัดค้านดังกล่าวเชื่อมโยงการจัดตั้งมัสยิดเข้ากับสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงการอ้างเหตุผลเรื่องเสียงรบกวนจากการประกอบศาสนกิจ อย่างไรก็ตาม การอ้างเหตุผลเสียงรบกวนหรือการบุกรุกพื้นที่สาธารณะไม่ปรากฏหลักฐานรองรับอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากการตรวจวัดระดับเสียงเหมาะสมพบว่าอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน และไม่เคยมีการร้องเรียนจากผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงแต่อย่างใด แม้การจัดตั้งมัสยิดจะดำเนินการตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 อย่างถูกต้อง แต่จังหวัดกลับไม่ออกคำสั่งรับหรือไม่รับจดทะเบียน โดยให้เหตุผลว่าได้รับแรงคัดค้านจากประชาชนในพื้นที่ สถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การจัดทำประชามติในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งผลปรากฏว่าผู้ไม่เห็นด้วยมีจำนวนเกือบทั้งหมด กรณีนี้สะท้อนให้เห็นกระแสความหวาดกลัวชาวมุสลิม (Islamophobia) และอิทธิพลของวาทกรรมจากโลกตะวันตกที่เหมารวมศาสนาอิสลามเข้ากับความรุนแรง ทั้งที่ในความเป็นจริง ชาวมุสลิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยมีประวัติการตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนอื่นในสังคมไทยอย่างสันติมาโดยตลอด²¹

นักวิชาการด้านชาติพันธุ์อย่างรองศาสตราจารย์สุวิธาน พัฒนาไพโรวัลย์ วิเคราะห์ว่าการกำหนดอัตลักษณ์เชิงลบโดยภาครัฐหรือคนในสังคม ทำให้กลุ่มหนึ่ง ๆ ถูกตีความเป็นภัยต่อความมั่นคงหรือเป็นกลุ่มที่น่าหวาดกลัว ส่งผลให้กลุ่มดังกล่าวถูกกดทับและเลือกปฏิบัติ²² ซึ่งกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์มละบริ และมลายู ต่างก็เป็นภาพสะท้อนของความท้าทายในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ว่ารัฐไทยจะสามารถคุ้มครองสิทธิทางวัฒนธรรมและประกันการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศได้มากน้อยเพียงใด

²⁰ อัญชัญ อ้นชัยศรี. (15 พฤษภาคม 2568). ““มละบริ” วิถีชีวิตคนป่า ที่ถูกทำให้กลายเป็นวิญญาณผ่านวาทกรรม “ผีตองเหลือง”.” ประชาไท. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2025/05/112935>

²¹ พงศธรณ์ ตันเจริญ. (10 กรกฎาคม 2568). “มองการต้านสร้างมัสยิดในขอนแก่น ส่องความกลัวมุสลิมในอีสาน เมื่อเราผลักเขาให้เป็นอื่น.” The Isaan Record. สืบค้นจาก <https://theisaanrecord.co/2025/07/10/the-unfamiliarity-and-the-resistance-against-muslim-in-isaan-regional/>

²² อัญชัญ อ้นชัยศรี. (22 พฤษภาคม 2568). “อัตลักษณ์ เป็นโอกาส ไม่ใช่ เป็นอื่น.” The Active. สืบค้นจาก <https://theactive.thaipbs.or.th/video/local-20250522>

3. ก้าวข้ามขีดจำกัด สร้างสรรค์เศรษฐกิจวัฒนธรรมชาติพันธุ์

การรวมตัวกันของกลุ่มชาติพันธุ์รุ่นใหม่เป็นอีกหนึ่งแรงกระเพื่อมที่สร้างการยอมรับและการรับรู้ในสังคมไทยเกี่ยวกับศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ในรูปแบบที่สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่สังคมมีต่อกลุ่มชาติพันธุ์จากกลุ่มที่ต้องได้รับการ “ช่วยเหลือ” หรือ “สงเคราะห์” สู่กลุ่มที่สามารถเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศ ในปี 2568 มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นทั่วทุกภูมิภาคของไทย ทั้งกิจกรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์รวมตัวกันเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตนและกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนโดยภาครัฐ อาทิ 1) ประเพณีปอยส่างลอง ที่จัดขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม-เมษายน 2568 ณ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อสืบสานศรัทธาและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ 2) งานไต้ลือโลกที่ได้รับการสนับสนุนโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน และสมาคมไต้ลือน่าน เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไต้ลือ 3) การจัดพิธีสมโภชศาลหลักเมืองปราณคู้ ที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการนำเสนอประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชาวกูยและชาวเขมรถิ่นไทย เป็นต้น

ล่าสุดในการจัดประกวด “นางงามกูยโลก” ระหว่างวันที่ 12 - 20 กุมภาพันธ์ 2568 ณ วัดบ้านนาโนน (พระธาตุหนุนดวง) ตำบลหนองไฮ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ เวทีดังกล่าวช่วยสร้างพื้นที่ให้เยาวชนกูยและสร้างการยอมรับในอัตลักษณ์ความเป็นกูย ผ่านการพูดภาษากูย การแต่งกายชุดประจำเผ่า และการนำเสนอเรื่องราวมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ โดยเยาวชนกูยเชื่อว่าการจัดกิจกรรมดังกล่าว ช่วยสร้างการมีตัวตนให้ชาวกูยและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างพี่น้องกูยทั่วโลก²³ นอกจากนี้ อีกหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่สร้างการรับรู้ของตนผ่านทุนทางวัฒนธรรม คือกลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ยที่มีการจัดงานวัน “ไทโย้ย” ขึ้น ณ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ในวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ซึ่งเป็นการส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมไทโย้ยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว²⁴

²³ ศศิพร คุ่มเมือง. (9 มิถุนายน 2568). “มากกว่าความงาม คืออัตลักษณ์ที่ส่งต่อ: ทำความรู้จัก ‘นางงามกูยโลก’ เวทีที่ยืนยันการมีอยู่ของคนชาติพันธุ์.” Thairuth Online. สืบค้นจาก

<https://plus.thairuth.co.th/topic/politics&society/105465>

²⁴ สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสกลนคร. (2 พฤษภาคม 2568). “จังหวัดสกลนคร จัดงานวันไทโย้ย พื้นฟูส่งเสริม และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทโย้ย.” สืบค้นจาก

<https://sakonnakhon.prd.go.th/th/content/category/detail/id/57/iid/386386>

ภาพที่ 7: การแสดงศิลปวัฒนธรรมภายในงานการประกวดมิสกุญโลก
(ที่มาภาพ: <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/105465>)

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสกลนคร

ภาพที่ 8: การจัดกิจกรรมวัน "ไทโย้ย"
(ที่มาภาพ: สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสกลนคร)

นอกจากการแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรมแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยยังสามารถผลิตสินค้าหรือบริการทางวัฒนธรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชนหรือคิดค้นนวัตกรรมที่มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม พื้นที่รูปธรรมอย่างบ้านดอยช้างป่าแป๋ ตำบลป่าพลู อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ที่ได้รับการประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 ยึดถือแนวคิดที่จะรักษาสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมต่อชุมชน ผ่านการทำแนวกันไฟกว่า 30 กิโลเมตรที่อาศัยทั้งภูมิปัญญาชุมชนในการโคยใบไม้แห้งให้เป็นทางโล่งกว้างเพื่อไม่ให้ไฟลุกลามติดกัน การทำแนวกันไฟเปียกด้วยการติดตั้งฐานดับไฟไว้บนภูเขา และการพัฒนาระบบตรวจจับการเกิดไฟป่าเพื่อเฝ้าระวังไฟ²⁵ ปัจจุบัน บ้านดอยช้างป่าแป๋เปรียบเสมือนชุมชนต้นแบบด้านการจัดการไฟป่าที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 9: เซนเซอร์เฝ้าระวังไฟป่า บ้านดอยช้างป่าแป๋ (ที่มาภาพ: นายบัญชา มุแอ)

การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืนเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชน ยังมีให้เห็นในกรณีของบ้านห้วยอีข้าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนปกากะญอที่ดำรง

²⁵ ณัชชา วิเชียร. (14 มีนาคม 2568). “การต่อรองของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง การทำแนวกันไฟบ้านดอยช้างป่าแป๋ เพื่อปกป้องผืนป่าและที่ดินทำกิน.” The Momentum. สืบค้นจาก <https://themomentum.co/feature-doi-change-papae/>

วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมผ่านการอนุรักษ์ป่าเตปอ ที่มีการนำสายสะดือเด็กใส่กระบอกไม้ไผ่และนำไปแขวนไว้บนต้นไม้ ถือเป็น การอนุรักษ์ต้นไม้วิธีหนึ่งเนื่องจากจะไม่มีใครกล้าแตะต้องต้นไม้ต้นนั้น นอกจากนี้การใช้ประโยชน์ในเชิงวัฒนธรรมแล้ว ในชุมชนยังมี “ป่าผู้หญิง” ที่เน้นการปลูกพืชเศรษฐกิจให้สืเพื่อใช้ย้อมผ้า สมนุไพร และกาแฟ ทำให้ผู้หญิงในชุมชนมีรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้²⁶ กรณีของบ้านดอยช้างป่าแป๋และบ้านห้วยอีข้างสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้เป็นเพียงผู้สืทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แต่เป็นผู้สร้างสรรค์แนวทางการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ท้องถิ่นเข้ากับเทคโนโลยีและกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 10: ผ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้านห้วยอีข้าง

4. ก้าวทันกระแสสังคม พื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทโลก

ประเด็นเรื่องชาติพันธุ์เป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจในระดับโลกมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยถือเป็นหนึ่งในประเทศในภูมิภาคอาเซียนที่มีการผลักดันกฎหมายคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิต

²⁶ เพ็ญสินี ธิติธรรมรักษา. (25 ธันวาคม 2568). “ผู้หญิง-ป่า-ปกากะญอ นอแอรี่ ทุงเมืองทอง เด็กหญิงชาวปกากะญอที่โตมากับความไม่เท่าเทียม สู่การเป็นนายกสมาคมฯ ต่อสู้เพื่อสิทธิผู้หญิงชนเผ่า.” The Cloud. สืบค้นจาก <https://readthecloud.co/noraeri-thungmueangthong/?fbclid=IwY2xjawO5OvlicmlkETFIRlJMG5IeINjSIBEQlltc3JOYwZhcHBfaWQOMjIuMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHIY7hIKYCO98sBFhTuvDSWCifN3aQuFpi3geSp14LOkEXVeOkYfY6hZtF2Lq&brid=HUuUUCxn9vmCtzi8MNebTA>

กลุ่มชาติพันธุ์ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ต่อจากประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย²⁷ สะท้อนให้เห็นความพยายามในการแก้ปัญหาการเข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ และการสร้างหลักประกันให้การดำรงอัตลักษณ์ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นสามารถดำรงอยู่ได้

อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาติพันธุ์มีการตั้งคำถามต่อการเปลี่ยนแปลงรอบตัวและสามารถปรับตัวให้ทันต่อบริบทสังคมร่วมสมัยอยู่เสมอ ดังเช่นกรณีการตั้งคำถามต่อระบบจารีตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์อ่าข่า ที่มีการแบ่งแยกบทบาทชายหญิงอย่างชัดเจนและมีข้อห้ามต่อผู้หญิงด้านการมีครอบครัว นำไปสู่ความไม่เป็นธรรมและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตผู้หญิงอ่าข่าอย่างรุนแรง ทำให้เริ่มมีการถกเถียงพูดคุยและสังคายนาจารีตทั้งภายในชุมชนและมีการลงนามระหว่างอ่าข่าใน 4 ประเทศ โดยมีปัจจัยหนุนเสริมสำคัญคือกฎหมายของรัฐและแนวคิดสิทธิมนุษยชน ปัจจุบัน ผู้หญิงอ่าข่าจึงสามารถไต่บรรพบุรุษได้ ไม่ต้องแต่งงานใหม่ภายในเวลาจำกัด ไม่มีการกำจัดลูกแฝด และแบ่งแยกบทบาทชายหญิงตามความถนัดมากกว่าตามจารีตดั้งเดิม²⁸

กรณีของหน่อแเอริ ทุ่งเมืองทอง ชาวปกากะญอจากบ้านห้วยอีค่าง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้เติบโตมาในสังคมที่ผู้หญิงถูกกดทับด้วยค่านิยมชายเป็นใหญ่ จนประสบการณ์ด้านความไม่เท่าเทียมทางเพศหล่อหลอมให้ต่อสู้เพื่อสิทธิและความปลอดภัยของผู้หญิงในชุมชน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติในชุมชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งเรื่องความปลอดภัย ค่าจ้างแรงงาน และบทบาทของผู้หญิง จนทำให้หน่อแเอริได้รับคัดเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านหญิงคนแรกของหมู่บ้าน และขยายบทบาทสู่ระดับประเทศในฐานะนายกสมาคมผู้หญิงชนเผ่าเพื่อการพัฒนา รวมถึงการทำงานในเวทีนานาชาติที่เน้นย้ำแนวคิดสิทธิผู้หญิงชนเผ่าและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการประชุมระดับโลกนี้นำไปสู่การนำเสนอปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยต้องเผชิญและการลงนามข้อตกลงร่วมกัน เพื่อเรียกร้องให้ผู้นำประเทศต่าง ๆ ยุติการละเมิดสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์²⁹

²⁷ The Momentum. (6 สิงหาคม 2568). “สภาฯ ผ่านกฎหมายชาติพันธุ์ฉบับแรก คู่คุ้มครองสิทธิ-ส่งเสริมวิถีชีวิตชาติพันธุ์.” สืบค้นจาก <https://share.google/3zpYAOK5HdnEjKqIu>

²⁸ ปาณิส โพรธีศรีวังชัย. (13 มีนาคม 2568). “เสียงแห่งขุนเขา จากเงาสู่แสง: เรื่องราวการลุกขึ้นสู้เพื่อสิทธิของสตรีอ่าข่า.” The101.World. สืบค้นจาก https://www.the101.world/akha-women-rights/?fbclid=IwZXh0bgNhZWOCMTAAAR12b4Azw5TnJKsWtHVWjTgCcpi6QmrLeLCxYQTQMnhUdyeHMasavbSB-gc_aem_YGIARk7vDiJl6_7pbsVq8Q

²⁹ เพ็ญลีนี ธิติธรรมรักษา. (25 ธันวาคม 2568). “ผู้หญิง-ป่า-ปกากะญอ หน่อแเอริ ทุ่งเมืองทอง เด็กหญิงชาวปกากะญอที่โตมาด้วยความไม่เท่าเทียม สู่การเป็นนายกสมาคมฯ ต่อสู้เพื่อสิทธิผู้หญิงชนเผ่า.” The Cloud. สืบค้นจาก <https://readthecloud.co/noraeri-thungmueangthong/?fbclid=IwY2xjawO5OvlicmlkETFIRlJMG5IeINjSIBEQlltc3JOYwZhcHBfaWQOMjIuMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHIY7hIKYCO98sBFhTuvDSWCifN3aOuFpi3geSp14LOkEXVeOkYfY6hZtF2Lq&brid=HUuUUCxn9vmCtzi8MNebTA>

กลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้มีบทบาทเพียงการจัดการกับปัญหาด้านสิทธิสตรีและสิ่งแวดล้อมภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังมีเชื่อมโยงกับบริบทโลก ซึ่งสหประชาชาติชี้ให้เห็นผ่านรายงาน “The State of the World’s Indigenous Peoples” ที่เผยแพร่เมื่อเดือนเมษายน 2568 แล้วว่า แม้กลุ่มชาติพันธุ์จะมีจำนวนประชากรไม่ถึง 10% ของประชากรทั้งหมด แต่เป็นกลุ่มที่มีส่วนในการปกป้องคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพของโลกถึง 80% อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาด้านสภาพภูมิอากาศยังคงขาดการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจของกลุ่มชาติพันธุ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถูกลืมข้าม และกลุ่มชาติพันธุ์ขาดการช่วยเหลือเพื่อตั้งรับปรับตัวต่อปัญหาสภาพภูมิอากาศ³⁰ ดังเช่นกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยที่มีการทำไร่หมุนเวียนและระบบอาหารที่หลากหลาย รวมถึงมีองค์ความรู้ด้านการจัดการไฟป่าและการอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงทางอาหารและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่ยังคงถูกเพิกเฉยจากรัฐบาลด้วยการคว่ำมาตรา 27 ว่าด้วยพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ของ พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ ซึ่งขัดแย้งกับวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนปี 2573 ที่ให้การประกันว่ากลุ่มชาติพันธุ์มีสิทธิที่จะดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของการดูแลรักษาถิ่นที่อยู่และทรัพยากรธรรมชาติ³¹

ภาพที่ 11: กลุ่มชาติพันธุ์และภาคประชาชนรวมตัวกันหน้ารัฐสภา เพื่อติดตามการพิจารณาตรา 27 ของ พ.ร.บ.ชาติพันธุ์ (ที่มาภาพ: IMN เครือข่ายสื่อชนเผ่าพื้นเมือง)

³⁰ อติรุจ ดือระ. (ม.ป.ป.). “รายงานล่าสุดของ UN ชี้โลกต้องนับรวม ‘ชนพื้นเมือง’ ในการแก้ปัญหา Climate Change เน้นให้อำนาจตัดสินใจและจัดการงบประมาณด้วยตนเอง.” ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. สืบค้นจาก <https://www.sdgmovement.com/2025/05/15/report-un-indigenous-climate/>

³¹ อรรถพล พวงสกุล. (13 กุมภาพันธ์ 2568). “วิถีชาติพันธุ์ และการยับยั้งวิกฤตสภาพภูมิอากาศสิ้นคлон หลังสภาคว่ำ ม.27.” Greenpeace. สืบค้นจาก <https://www.greenpeace.org/thailand/story/54692/indigenous-right-and-climate-protection-after-thai-indigenous-peoples-act/>

5. บทสรุป 2568 ส่องก้าวใหม่ 2569

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) (ศมส.) หนึ่งในหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการขับเคลื่อนการคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งในด้านการพัฒนาระบบฐานข้อมูล การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนชาติพันธุ์ ตลอดจนการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ คาดหวังให้ปี 2569 เป็นอีกก้าวที่จะช่วยสร้างความมั่นคงให้กลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทย ผ่านการบังคับใช้กฎหมายในการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง การประกันสิทธิทางวัฒนธรรม และการคืนสิทธิขั้นพื้นฐานอันพึงมีของกลุ่มชาติพันธุ์ให้ได้รับความเคารพและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี จึงมีข้อเสนอเชิงนโยบายและประเด็นที่ต้องร่วมกันจับตามองต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการนำกฎหมายชาติพันธุ์ไปสู่การปฏิบัติให้ได้จริงและมีประสิทธิภาพ

1. เร่งออกกฎหมายลำดับรองและระเบียบต่าง ๆ ภาครัฐควรเร่งดำเนินการออกกฎหมายลูก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมกับพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์อย่างแท้จริง

2. การยกเลิกนโยบายที่เป็นอุปสรรค โดยเสนอให้ยกเลิกนโยบายหรือข้อบังคับที่ขัดต่อการดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะกฎหมายหรือมาตรการด้านการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงชีวิตของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

3. การสร้างพื้นที่พูดคุยสาธารณะ เพื่อจัดการเลือกปฏิบัติและลดอคติเชิงลบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทย โดยมุ่งเน้นให้เกิดการสื่อสารข้อมูล และสร้างการยอมรับและความเข้าใจต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะกลุ่มคนที่มีศักยภาพบนฐานความหลากหลายของวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศได้

4. การใช้กลไกคณะกรรมการระดับชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์เข้าร่วมทั้งในระดับคณะกรรมการชาติและสภาคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ร่วมกันกำหนดนโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น เรื่องที่ดินและสถานะบุคคล อย่างเป็นระบบ

ประเด็นที่ต้องเฝ้าจับตามองในปี 2569

ประเด็นต่อเนื่องจากสถานการณ์ปี 2568 ที่ต้องติดตามความคืบหน้าอย่างใกล้ชิด ได้แก่

1. การบังคับใช้กฎหมายชาติพันธุ์เพื่อคืนสิทธิ ต้องติดตามว่ากฎหมายนี้จะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง การประกันสิทธิทางวัฒนธรรม และการคืนสิทธิขั้นพื้นฐานให้กลุ่มชาติพันธุ์ ได้จริงหรือไม่

2. ความขัดแย้งด้านกฎหมายที่ดินและพื้นที่คุ้มครอง โดยเฉพาะกรณี มาตรา 37 เกี่ยวกับพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ยังต้องอยู่ภายใต้กฎหมายป่าไม้และอุทยานฯ ได้สร้างความกังวลว่ากลุ่มชาติพันธุ์จะยังไม่สามารถดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่ จึงจำเป็นต้องเฝ้า

จับตามองต่อการนำกฎหมายไปสู่การปฏิบัติว่าจะสามารถสร้างรูปธรรมการมีส่วนร่วมเชิงโครงสร้างและกลไกการดำเนินงานในระดับพื้นที่ได้จริงหรือไม่

3. การเร่งรัดการแก้ไขปัญหาสุขภาพชาติ ติดตามผลจากมติคณะรัฐมนตรี และประกาศกระทรวงมหาดไทยที่มีผลบังคับใช้ในช่วงกลางปี 2568 ว่าจะสามารถช่วยให้กลุ่มชาติพันธุ์กว่า **480,000 คน** เข้าถึงสัญชาติและสวัสดิการขั้นพื้นฐานได้ตามเป้าหมายหรือไม่ และเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 จะเป็นส่วนสำคัญพื้นฐานต่อการพัฒนาโครงสร้าง กลไกการจัดทำระบบฐานข้อมูลประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อสนับสนุนกระบวนการแก้ไขปัญหาสุขภาพของชาติพันธุ์ได้มากขึ้นเพียงใด

4. ทัศนคติทางสังคมและการตีตรา ยังคงเป็นประเด็นท้าทายต่อการดำเนินงาน เนื่องจากสังคมส่วนใหญ่ยังมองกลุ่มชาติพันธุ์ว่าเป็นกลุ่มคนอพยพย้ายถิ่นมาจากที่อื่น เข้ามาอยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในประเทศไทย ซึ่งในความเป็นจริงนั้น ประเทศไทยมีการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างหลากหลาย กระจายตัวอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ ดังนั้น การสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้และยอมรับความหลากหลายในอัตลักษณ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นประเด็นที่ต้องร่วมกันขับเคลื่อน สร้างกระบวนการเรียนรู้ และสื่อสารอย่างต่อเนื่อง

5. การจัดการทรัพยากรและปัญหาสิ่งแวดล้อม ในปี 2569 ประเด็นการจัดการทรัพยากรและปัญหาสิ่งแวดล้อมยังเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพัฒนากระบวนการสื่อสารข้อมูล เพื่อแก้ไขปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน โดยเฉพาะเรื่อง **ไร่มุมนเวียนกับปัญหา PM 2.5** ที่รัฐมักมีการกำหนดนโยบายและมาตรการที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษารวบรวมข้อมูลและพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อชี้ให้เห็นว่าวิธีการทำเกษตรตามวิถีภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม หากแต่เป็นส่วนสำคัญต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศให้มีความอุดมสมบูรณ์ตามวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญา

อย่างไรก็ดี ปัญหา **มลพิษข้ามพรมแดน** เช่น การปนเปื้อนสารพิษในแม่น้ำกก เป็นอีกหนึ่งประเด็นปัญหาสำคัญที่ต้องเฝ้าจับตามอง เนื่องจากเป็นปัญหาที่สัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจำเป็นต้องมีการแสวงหาความร่วมมือเพื่อพัฒนาการแก้ไขปัญหามาตรฐานเป็นรูปธรรม

6. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจวัฒนธรรม การส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์รุ่นใหม่ในการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสร้างตัวตนในระดับสากล เป็นอีกหนึ่งก้าวสำคัญที่จะนำเสนอให้เห็นศักยภาพของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะหุ้นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งรัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาปรับใช้ทุนวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์อย่างหลากหลาย เพื่อต่อยอดและยกระดับศักยภาพชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้บนฐานเศรษฐกิจวัฒนธรรมอย่างมั่นคงและยั่งยืน

จะเห็นได้ว่า ปี 2569 จะเป็นปีแห่งการพิสูจน์ว่ากฎหมายชาติพันธุ์ฉบับแรกของไทยจะเป็นเพียง "กระดาษ" หรือเป็น "เครื่องมือ" ที่คืนสิทธิและศักดิ์ศรีให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างเป็น

รูปธรรม หากเปรียบเทียบให้เห็นจะพบว่า ปี 2568 คือการ "สร้างบ้าน" (ผ่านกฎหมาย) จนเสร็จ ขณะเดียวกันใน ปี 2569 ก็คือช่วงเวลาของการ "เข้าอยู่อาศัยจริง" ซึ่งต้องดูว่าการออกแบบระบบ โครงสร้างภายใน ระบบน้ำ ระบบไฟ (กฎหมายลูกและระเบียบปฏิบัติ) จะใช้งานได้ดีเพียงพอที่จะ ทำให้คนในบ้านอยู่ได้อย่างมีความสุขและยั่งยืนหรือไม่

ผู้เขียน

นายเจษฎา เนตะวงศ์ นักบริหารเครือข่ายและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ

นางสาวพมิดา รักษ์อรศิลป์ นักบริหารเครือข่ายและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ

ผู้เรียบเรียงข่าว

นางสาวสุทิศา บุญพิณีจ นักสื่อสารการตลาดเพื่อสังคม

ฝ่ายสื่อสารสังคมและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)